21.10.2019 POL-2019-60231

Eduskunta
Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

HE 29/2019 vp ja VNS 2/2019 vp

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2020

1. Pyyntö

Keskusrikospoliisia on pyydetty otsikkoasiassa kuultavaksi 22.10.2019 pidettävään eduskunnan hallintovaliokunnan kokoukseen sekä toimittamaan asiasta asiantuntijalausuntonsa. Kuuleminen ja lausunto koskevat samalla myös valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020-2023. Keskusrikospoliisi tarkastelee lausunnossaan hallituksen esitystä ja valtioneuvoston selontekoa poliisitoimen, erityisesti vakavimman rikollisuuden torjunnan ja siihen liittyvien toimintaympäristötekijöiden näkökulmasta.

2. Poliisitointa koskevat yleisperustelut

Keskusrikospoliisi pitää hyvinä hallituksen esityksen yleisperusteluissa poliisitoimen osalta todettuja kirjauksia määrärahojen lisäyksestä poliisimiesten henkilötyövuosimäärän nostamiseksi, nettipoliisitoiminnan vahvistamiseksi ja rahanpesudirektiivin täytäntöön panemiseksi. Poliisitoiminnan odotuksia koskeva kirjaus yleisperusteluissa on hyvä, mutta poliisin lakisääteisten tehtävien laadukas ja oikea-aikainen hoitaminen sekä samanaikainen näkyvillä oleminen ja tavoitettavuus ihmisten arjessa on yhtälönä haasteellinen. Resurssikysymysten osalta Keskusrikospoliisi viittaa Poliisihallituksen asiassa antamaan lausuntoon.

3. Sisäministeriön hallinnonalaa koskeva selvitysosa

Hallituksen esitykseen sisältyvät kirjaukset toimintaympäristöstä sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteista ovat Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan onnistuneita. Virasto näkee erityisen merkityksellisinä hallituksen esityksessä kuvatut tavoitteet ennakointikyvystä, yhteisestä tilannekuvasta, viranomaisten suorituskyvyn turvaamisesta, yhteistyömahdollisuuksien kehittämisestä ja toimintatapojen uudistamisesta. Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet huomioidaan vahvasti poliisihallinnon tulossuunnittelussa.

Tietojohtoisessa, ennalta estävyyteen painottuvassa vakavimman rikollisuuden torjunnassa korostuu reaaliaikaisen tilannekuvan merkitys, minkä vuoksi Keskusrikospoliisi kehittää edelleen kykyään tilannekuvan muodostamisessa vakavasta rikollisuudesta ja sen torjuntatilanteesta siten, että kansallinen ja kansainvälinen rikostiedustelutieto yhdistyvät entistä tehokkaammin lainvalvontaviranomaisten käytettäväksi.

4. Poliisitointa koskeva selvitysosa

Poliisitointa koskevassa selvitysosassa painotetaan ennaltaestävyyttä ja tehokasta rikostorjuntaa erityisesti yksilön ja yhteiskunnan kannalta haitallisimpien rikosten osalta, tunnistettujen turvallisuutta heikentävien ilmiöiden torjuntaa ennalta estävästi, kykyä ennakoida arvaamattomia tilanteita ja reagoida niihin sekä kansainvälisen osaamisen lisäämistä ja yhteistyön kehittämistä. Osa-alueet koskevat merkittävästi Keskusrikospoliisia niin operatiivisena toimijana kuin muiden toimijatahojen valmiuksien kehittäjänä.

Kohdassa rikostorjunta korostetaan voimakasta panostusta erityisesti lapsiin kohdistuvissa rikoksissa sekä resurssien kohdentamista ennalta estävään toimintaan, muun muassa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin torjuntaan. Keskusrikospoliisissa on useita toimintoja, jotka liittyvät joko suoraan tai välillisesti edellä todetun kaltaisen rikollisuuden torjuntaan ja ennalta estävään toimintaan. Toimintoja on kehitetty jatkuvasti Poliisihallituksen osoittamien resurssien turvin ja ohjauksen mukaisesti.

Hallituksen esityksen mukaan tulevalla suunnittelukaudella jatketaan väkivaltaisiin ääriliikkeisiin liittyvien rikosten ja viharikosten aktiivista torjuntaa, vahvistetaan toimintaa verkossa tapahtuvan rikollisuuden torjumiseksi, mukaan lukien lasten seksuaalinen hyväksikäyttö internetissä, sekä jatketaan vakavia ja vaarallisia tekoja koskevien vihjeiden tunnistamiskyvyn ja toimintaa koskevan tiedonkulun parantamista. Keskusrikospoliisilla on Poliisihallituksen ohjauksessa vahva rooli todettuihin osa-alueisiin liittyvässä rikostorjuntatyössä.

Talousrikostorjunnan keskeiset tavoitteet koskevat entistä reaaliaikaisempaan tutkintaan pääsemistä, avoinna olevien juttujen määrän vähentämistä ja tutkinta-aikojen lyhentämistä. Tavoitteet sekä hallituksen esityksessä todetut keinot tavoitteiden saavuttamiseksi ovat kannatettavia. Kyberrikostorjunnan tavoitteena on todettu vakavan ja järjestäytyneen tietoverkkorikollisuuden toimintamahdollisuuksien vaikeuttaminen. Poliisihallituksen ohjauksen mukaisesti tavoitteet on huomioitu keskeisesti Keskusrikospoliisiin sijoitetun poliisin Kyberrikostorjuntakeskuksen toiminnan tavoiteasettelussa.

Hallituksen esityksen mukaan poliisin edellytetään panostavan verkkotiedusteluun verkossa tapahtuvan huumausainerikollisuuden torjumiseksi. Lisäksi poliisin tulee hallinnollisin torjuntakeinoin pyrkiä vaikeuttamaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa ja integroitumista yhteiskuntarakenteisiin sekä tukea henkilöiden irtautumista järjestäytyneen rikollisuuden ryhmistä. Tilannekuvansa ja toimintaympäristön kehitysnäkymistä tekemänsä arvion johdosta Keskusrikospoliisi pitää vakavimman järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan ja verkkotiedustelun vastuutahona erityisen hyvänä todettuja kirjauksia torjunnan tavoitteista ja keinoista.

5. Yhteenveto toimintaympäristönäkymistä

Ulkoisesta toimintaympäristöstä

Rikollisuuden ja sen torjunnan toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa. Tämä liittyy muun muassa järjestäytyneen rikollisuuden kehitysnäkymiin, teknologian ja tietoverkkojen tekniseen kehitykseen sekä syrjäytymiskehitykseen.

Suomessa toimii tällä hetkellä seitsemän vakiintunutta rikollisjengiorganisaatiota, jotka muodostavat arviolta 74 rikollisryhmää. Niihin kuuluu yhteensä noin 700 jäsentä. Muiden jengiverkostojen jäsenten lukumäärä on yhteensä noin 200-300. Keskusrikospoliisin arviona on, että jengirikollisuus entisestään kasvaa, kovenee ja kansainvälistyy.

Jengirikollisuus on viimeisen kymmenen vuoden aikana muuttunut Euroopassa siten, että perinteiset jengit ovat jatkuvasti laajentuneet uusiin maihin, minkä lisäksi on syntynyt lukuisia uusia, lähinnä maahanmuuttajataustaisia jengejä. Tämä on aiheuttanut jengien välisiä yhteenottoja ja jengirikollisuuden haitat ovat kasvaneet merkittävästi. Arvioitavissa on, että suunnitelmalliseen rikolliseen toimintaan liittyvän väkivallan uhka kasvaa ja se saattaa kohdistua myös viranomaisiin. Laittomien ampuma-aseiden takavarikot jengiläisiltä ovat jo nyt arkipäivää.

Jengien jäsenet ovat verkostoituneet yhteiskunnan eri toimialoille. Esimerkiksi ravintolatoiminta ja siihen liittyvä järjestyksenvalvontatoiminta mahdollistavat ravintolan sisällä tapahtuvan toiminnan kontrolloinnin ja rikollisen toiminnan edistämisen. Kyse voi olla esimerkiksi huumausaine-, paritus- ja kiristysrikoksista. Vakavin järjestäytynyt rikollisuus ja talousrikollisuus nivoutuvat yhteen, joten kyseeseen voivat tulla myös muun muassa rahanpesu- ja verorikokset.

Järjestäytyneen rikollisuuden arvioidun kehityksen ohella ulkoiset toimintaympäristötekijät liittyvät muun muassa teknologian ja tietoverkkojen teknisen kehityksen kasvun nopeaan jatkumiseen ja rikollisuuden siirtymiseen yhä enenevässä määrin verkkoon. Lisäksi on ennakoitavissa, että nuorten moniongelmainen syrjäytymiskehitys ja niin sanottujen huolta aiheuttavien henkilöiden määrä kasvaa.

Sisäisestä toimintaympäristöstä

Järjestäytynyttä rikollisuutta koskevan toimintaympäristön muutostekijöihin vastaamisessa korostuvat lainsäädännöllisten keinojen käyttö, toimijoiden vahva sitoutuminen sekä tietoteknisten mahdollisuuksien tehokas hyödyntäminen. Vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, että yhteiskunnallisesti vakavimman rikollisuuden torjunnan taso kyetään säilyttämään vähintään nykyisellään.

Järjestäytyneessä rikollisuudessa on kyse lähes kattavasti piilorikollisuudesta. Tehokkaan ja laaja-alaisen vaikuttavuuden aikaansaaminen edellyttää eri toimijatahojen yhteistä tilannekuvaa ja toiminnan tietojohtoista kohdentamista. Torjunnan keinovalikoimassa tulee huomioida vahvasti hallin-

nollinen torjunta, joka koskee kaikkea viranomaistoimintaa. Tehokas ja vaikutuksellinen hallinnollinen torjunta edellyttäisi erityislainsäädäntöä. Keskusrikospoliisi myös näkee tärkeänä sekä järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian että harmaan talouden torjuntaohjelman jatkamisen.

Yhä kansainvälistyvä verkkorikollisuus kohdistuu käytännössä kaikkiin rikosaloihin. Henkilötodistelun merkitys vähenee ja digitaalisen todistusaineiston esillehaku korostuu. Rikosjutuissa läpikäytävän datan määrä kasvaa voimakkaasti ja rikoksenteossa käytetään yhä enemmän virtuaalivaluuttoja. Todisteiden hankinta edellyttää uudenlaista erityisosaamista.

Suurten datamassojen käsittelyyn tarvitaan runsaasti palvelin- ja muistikapasiteettia. Toimintaa on pyrittävä tehostamaan teknologiaa hyödyntämällä. Alan teknisen kehityksen vuoksi poliisille olisi taattava lainsäädännöllä riittävät ja yhtäläiset toimintavaltuudet myös verkossa. Lainsäädännön tulisi olla mahdollisimman joustavaa ja teknologianeutraalia, etenkin tiedonsaannin ja toimivaltuuksien osalta.

Kokeneen asiantuntijaosaamisen rekrytointi sekä riittävän teknologisen valmiuden ja työkaluvalikoiman ylläpitäminen ja kehittäminen tulee olemaan haasteellista lähitulevaisuudessa.

Toimivan seurannan, tilannekuvan ja yhteistyön ansiosta poliisi on pystynyt tähän mennessä estämään useita niin sanottujen huolta aiheuttavien henkilöiden suunnittelemia vakavia väkivallantekoja. Keskusrikospoliisiin poliisin ylijohdon tuella perustettu UHKAT-toiminto on ottanut vuoden alusta lukien käsiteltäväkseen 202 vakavaan väkivallanuhkaan liittyvää tapausta. Kiireelliset tapaukset on kyetty ottamaan välittömään käsittelyyn. Seurantaa on toteutettu 50:n korkean uhan kohteen osalta. Lisäksi toiminto on antanut 57 tapauksessa vaativaa asiantuntijatukea muille poliisiyksiköille.

Huolta aiheuttavien henkilöiden tunnistamiseen ja yksittäisten vakavien väkivallantekojen estämiseen liittyvä tiedonhankinta sekä poliisilaitosten ja yhteistyöviranomaisten tukeminen toiminnassa edellyttävät riittävää tiedonsaantioikeutta ja yhteistyön edelleen kehittämistä varsinkin terveyspuolen toimijoiden kanssa. Lisäksi tekoihin liittyvien vihjeiden tunnistamiskykyä tulee edelleen kehittää.

Keskusrikospoliisilla on merkittävä rooli terrorismirikosten torjunnassa. Virasto vastaa terrorismirikosten tutkinnasta. Keskusrikospoliisiin sijoitetun Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminta käsittää myös terrorismin rahoituksen torjunnan. Näiden tehtävien lisäksi Keskusrikospoliisi osallistuu vahvasti muun muassa mahdollisia terrorismirikoksia koskevien vihjeiden selvittelyyn ja sen myötä terrorismirikosten ennaltaestämiseen ja paljastamiseen.

Voimaan tulleiden tiedustelulakien johdosta poliisin, erityisesti Keskusrikospoliisin, tutkintatehtävien määrä tulee kasvamaan Puolustusvoimilta ja Suojelupoliisilta saapuvien tutkintapyyntöjen lisääntymisen johdosta.

Keskusrikospoliisin rooli painottuu rikostorjuntaan, mutta sen toiminnan yhteydessä on tunnistettu tapauksia, joissa on ollut havaittavissa epäasiallisen vaikuttamisen piirteitä. Sisäisen turvallisuuden viranomaisilla tulee olla sekä

kyky havaita ja tunnistaa monimuotoiset ja eriasteiset uhat että riittävät voimavarat pitkäkestoisenkin tilanteen hallitsemiseksi. Poliisi on keskeinen vastuutaho myös hybridivaikuttamisen torjunnassa.

Keskusrikospoliisin yhtenä lakisääteisenä tehtävänä on rikostorjunnan ja tutkintamenetelmien kehittäminen. Tuloksia hyödyntävät poliisin lisäksi muutkin lainvalvontaviranomaiset. Kehittämistoiminnalla edistetään merkittävästi toiminnan tuottavuutta. Kehittämisen merkitys vain korostuu tilanteessa, jossa tiukalla henkilöresurssilla pyritään vastaamaan yhä haastavammaksi muuttuvaan toimintaympäristöön. Kehittämistoiminnan jatkuminen on tärkeä turvata, vaikka sen tulokset ja vaikuttavuus näkyvätkin usein vasta viiveellä.

Toiminnan ja talouden suunnittelua tulisi voida toteuttaa nykyistä pidemmällä aikajänteellä. Tämä korostuu erityisesti Keskusrikospoliisin osalta sen toiminnan luonteen vuoksi. Viraston vastuulla olevat rikostorjuntaoperaatiot ja kehittämistyöhön liittyvät hankkeet eivät yleensä rajoitu vain yhteen kalenterivuoteen. Kerrallaan yhdelle suunnittelukaudelle myönnettävä rahoitus aiheuttaa haasteita esimerkiksi määräaikaisiin virkasuhteisiin liittyvien nimitysprosessien osalta niissä tehtävissä, jotka jatkuvat kahden tai useamman kalenterivuoden ajan.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot